„Exerciţii spirituale“. Dar nu meditaţiile pioase şi rigide ale lui Loyola, care sunt doar un ecou îndepărtat, plin de distorsiuni, al tradiţiei antice, cât lucrarea sinelui asupra sineşi, de timpuriu schiţată încă de către primii filosofi greci şi aflându-şi amploarea deplină odată cu dialogul socratic şi platonician, odată cu *Epistolele* lui Epicur sau ale lui Seneca, odată cu *Manualul* lui Epictet, odată cu *Gândurile*... lui Marcus Aurelius, cu tratatele lui Plotin – lucrare pe care unii moderni, precum Montaigne, Descartes, Kant, Michelet, Bergson, Friedmann şi Foucault, au continuat să o practice. Esenţa filosofiei să nu fie oare tocmai această continuă punere în chestiune a raportului nostru cu noi înşine, cu aproapele şi cu lumea?

ISBN 978-606-92843-6-0

EXERCIȚII SPIRITUALE ȘI FILOSOFIE ANTICĂ

PIERRE HADOT

SF. NECTARIE

PIERRE HADOT

EXERCIȚII SPIRITUALE ȘI FILOSOFIE ANTICĂ

SF. NECTARIE

Pierre Hadot

EXERCIŢII SPIRITUALE ŞI FILOSOFIE ANTICĂ

PIERRE HADOT

EXERCIŢII SPIRITUALE ŞI FILOSOFIE ANTICĂ

Traducere din limba franceză de
Pr. CONSTANTIN JINGA

Postfață de
Ierom. AGAPIE (CORBU)

Imaginea copertei: Filosofi din Antichitate
(frescă de la Marea Meteoră, Grecia)

Coperta: Baroque Books & Arts®
Redactor: Monahia Parascheva

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HADOT, PIERRE
Exerciții spirituale și filosofie antică / Pierre Hadot ; trad.: Constantin Jinga ;
postf.: ierom. Agapie Corbu. - Arad : Editura Sfântul Nectarie, 2015
Bibliogr.
ISBN 978-606-92843-6-0
I. Jinga, Constantin (trad.)
II. Agapie Corbu, ieromonah (postf.)
2

PREFAŢA

la ediţia din 1993

Volumul de faţă reunește studii deja publicate sau inedite pe care, chiar dacă le-am scris de-a lungul mai multor ani, totuși tema lor generală s-a aflat în centrul preocupărilor mele încă din tinereţe. Unul dintre primele articole publicate de mine în *Actele Congresului de Filosofie* de la Bruxelles, în 1953, încerca deja să descrie actul filosofic ca pe o mișcare de conversiune; şi mereu îmi aduc aminte de entuziasmul cu care, în vara sumbră a anului 1939, pe când îmi susţineam bacalaureatul în filosofie, am comentat la subiectul dizertaţiei din Henri Bergson: „Filosofia nu presupune elaborarea de sisteme, ci asumarea deciziei de a privi inocent în sine şi în jurul sinelui." Așadar, influenţat de Bergson, apoi de existenţialism, întotdeauna am conceput filosofia ca pe o metamorfoză completă a modului de a vedea lumea şi de a fi în lume.

În 1939, nu prevedeam că îmi voi petrece toată viaţa studiind gândirea antică şi, în special, influenţa pe care filosofia grecească a exercitat-o asupra literaturii latine. Totuși, aceasta este direcţia spre care m-a orientat misterioasa conjuncţie dintre hazard şi nevoia interioară, care conferă formă destinelor noastre. În cercetările mele, am constatat că multe dintre dificultăţile pe care le întâmpinăm când încercăm să înţelegem operele filosofilor antici provin adeseori din faptul că, interpretându-le, noi comitem un dublu anacronism: noi credem că, asemenea multor opere moderne, operele filosofiei antice sunt menite a comunica

informaţii privitoare la un conţinut conceptual dat şi că, în felul acesta, putem extrage nemijlocit din ele informaţii precise despre gândirea şi psihologia autorului. În realitate, acestea sunt, cel mai adesea, exerciţii spirituale pe care autorul le practică el însuşi, şi îşi invită cititorul să procedeze asemenea. Ele sunt menite a forma suflete. Sensul lor este unul psihagogic. Astfel, toate aserţiunile sunt de înţeles în perspectiva efectului scontat, şi nu ca propoziţii exprimând în mod adecvat gândirea şi sentimentele unui individ anume. Prin urmare, concluziile mele metodologice au venit în întâmpinarea convingerilor mele filosofice.

Temele acestea filosofice şi metodologice se regăsesc în volumul de faţă. Multe dintre studiile reunite aici exprimă prin chiar titlul lor legătura cu noţiunea de „exerciţiu spiritual". Dar se înţelege cu uşurinţă motivul pentru care şi alte lucrări şi-au aflat loc în prezentul volum. Figura mitică a lui Socrate este figura însăşi a filosofului, a celui care „se exersează" întru cele ale înţelepciunii. Marcus Aurelius este un om al Antichităţii, practicându-și riguros şi metodic exerciţiile spirituale. Michelet este un modern, dar unul care se exersează, la rândul său, de-a lungul întregii sale vieţi, având-l ca exemplu pe Marcus Aurelius, pentru a dobândi în sine însuşi „armonia". Schiţa referitoare la fenomenul general al convertirii permite o mai bună înţelegere a modului cum filosofia este esenţialmente un act de convertire, deci, o dată în plus, este exerciţiu trăit. Cealaltă schiţă, dedicată apofatismului şi experienţei mistice, lasă să se întrezărească problemele discursului filosofic dus până la limitele limbajului, probleme datorate tocmai faptului că filosofia este o experienţă care transcende orice expresie (şi sugerăm prin aceasta că *Tractatus*… al lui Wittgenstein este un astfel de exerciţiu spiritual).

Mulţumesc din tot sufletul prietenului meu de cursă lungă, Georges Folliet, graţie căruia antologia de faţă a putut fi publicată. Dedic lucrarea aceasta memoriei lui Pierre Courcelle, care m-a îndatorat profund prin bogăţia operelor sale şi prin exemplul metodei sale.

CUPRINS

EUL ŞI LUMEA

ÎN LOC DE *POSTFAŢĂ*